

Senja Vellonen: Rosorna, eldens och skuggornas värld

Bildkonstnären Senja Vellonen (f. 1954) är känd för sina sirliga och ljusfyllda, figurativa akvareller, som står på gränsen till det abstrakta. Många av hennes nästan genomskinliga målningar utstrålar en mystisk, aningen dold värld. Det är frågan om sköra och graciösa uttryck i jordnära färger. Tydliga och enkla symboler lockar en att träda in i hennes tidlösa och tysta landskap, det är luftigt och inbjudande. Långsamheten och stillheten finns här.

Jag fastnar speciellt för hennes målningar av eld som har en expressiv glöd i sig. Målningarna av eld och olika brasor tillkom under ett residens i Vuonislahti i Lieksa, nära Kolis naturområden, där bland annat Akseli Gallen-Kallela och Pekka Halonen i tiderna rört sig för att skildra den finska naturen och kulturen. Vellonen har även vistats i Kuhmos naturområden i östra Finland. Vellonen berättar att hon gärna målar utomhus, naturens närhet ger henne inspiration. Hon upplever mera när hon står ute och upplever en brasa.

– Jag finner det mycket njutningsfullt och rofyllt att måla av brasor i kvällskymningen. Även om elden som motiv är mycket utmanande. Elden ändrar sin form hela tiden och det gör att måleriet även måste vara snabbt och spontant. I den förgängliga röda glöden upplever jag starkt, men också på ett förtröstande sätt våra begränsningar. Man kan säga ”vår obevekliga resa mot det okända”, säger Senja Vellonen.

Glöden är inget lätt element att fånga på duk, den lever och växlar hela tiden. Vellonen har även valt att skildra glöd från en öppen spis med dess heta röda sken och hur den falnar. Utöver brasmålningarna har Vellonen även målat serier av kandelabrar och ljus. Hon fascinerades bland annat av kyrkljus i Italien, under en vistelse i Villa Lante i Rom 2010–2011. Det hela tog sig i uttryck av en serie rektangulära akvareller med smala ljus. Dessa har hon ställt ut på Konstsalongen i Helsingfors 2017 i en serie, likt ett collage på en vägg. De är alla i olika färgsättning och med en låga som brinner med olika styrka, likt små ikoner. Kandelabrarnas lågor är mer dämpade och behärskade. Det handlar om lågornas växlingar och hon vill överföra spänningen på duk.

– Jag fascinerades av hur ljuset i kandelabern förändrades utgående från omgivningen och beroende på ljusförhållandena. Vissa har jag målat när det är mörkt och vissa när det är ljusare.

Vellonen har också gjort absintglas i olika känsliga färgtoner. Det hela för tankarna till dekadensens konstnärsliv på 1800-talet. Frankrike ligger Vellonen nära hjärtat. Hon har vistats där fler gånger och bland annat bott på konstnärresidenset Cité Internationale des arts i Paris. Men trots dessa franska intryck finns också den finska ödemarken starkt rotad i hennes måleri. Hon är uppvuxen i Nyslott i östra Finland.

Vellonen arbetar ofta i serier med olika teman som grund, men ger varje målning ett självständigt liv. I hennes produktion hittas en hel serie med avskalade bananer, vilka all är unika, kronärtskockor, vindruvor, svampar och granatäpplen. Jag lockas att tolka dessa via deras symboliska laddningar. Men Vellonen hävdar dock att hon inte medvetet utgår från eller eftersträvar något symboliskt, men att förstås kan symboliken tolkas i ett senare skede. Hon har även målat vattenfall och blommor, bland annat skira tolkningar av äppelblomning

och callor. En lång tid målade Vellonen enbart rosor, också i stort format, upp till två meter i bredd. En hel vägg kunde upptas av dessa stora rosmålningar i rad. En liknande glöd som hittas i brasmålningarna kan också hittas i dessa rosskildringar. Hon lockas av rosens värdighet, dess formspråk, sinnlighet och doft.

– Mina rosmålningar är stora till formatet, målade utgående från intensiv observation då jag studerade rosens väg från knopp till blomning och vissning.

Vellonens ateljé blandas ljusa målningar från början av 2000-talet med nya verk från 2018 framåt som går i mörkare toner och tenderar att utstråla ett metalliskt skimmer med alltmer abstraherade former, så som av vindruvor i olika kvällsbelysning. Vissa av bilderna ger intryck av fotonegativ eller en slags annan vinkling av verkligheten.

Vad målar du för tillfället?

– Under min residens i Paris 2019 började jag måla en serie med gardiner som täcker fönster och det pågår ännu. Detta enkla motiv erbjuder en möjlighet att skildra olika stämningar och känslotillstånd genom att ändra på belysning och beskärning.

– Jag har anhängit om utställningsplats på Galleri Gamla Kaplansgården i Borgå till hösten 2021. Den ljusa och vackra 1700-tals byggnaden har en unik stämning och lämpar sig mycket väl för mina nya arbeten.

Senja Vellonen är uttryckligen akvarellist, hon har varit det genom hela sin långa karriär och tänker också sådan förbli. Hon är bosatt i det anrika konstnärshemmet Lallukka i Tölö i centrala Helsingfors. Ateljé har hon i Kabelfabriken.

Beskriv din arbetsprocess.

– Jag började med akvarellmåleri först efter att jag blivit klar från Bildkonstakademin år 1981. Jag fick då tillfälle att vistas första gången i Cité Internationale des Arts-residenset i Paris och beslöt då att lämna bort oljefärger. Jag koncentrerade mig på vattenlösliga tekniker, i början gouache, men fastnade för akvarelltekniken. Nuförtiden målar jag enbart akvareller. I mina konstaböcker kan jag dock ibland blanda akvarellmåleri med andra tekniker och material.

– Eftersom jag alltid försöker måla utgående från observation jobbar jag både utomhus och inne utgående från motivet. Ibland fortsätter jag på motiv som jag påbörjat utomhus och fullfärdigar dem sedan i ateljén utgående från minnesbilder eller fotografier jag tagit.

Varför fascinerar du av akvarelltekniken?

– För mig är ljus- och skuggeffekter väldigt viktiga, oberoende av motivet. Det ger oändliga möjligheter. Samma motiv ter sig annorlunda under olika årstider och i olika ljussättningar och atmosfären blir en helt annan. Det förklarar kanske varför jag oftast jobbar i serier. Jag målar samma motiv om och om igen, försöker få fram olika tolkningar tills det i något skede känns slutexploaterat.

Vellonen berättar att hon använder sig oftast av vått i vått-principen, vilket ofrånkomligt medför en viss oförutsägbarhet; det är omöjligt att kontrollera färgen till hundra procent.

Unika och intima konstböcker

Senja Vellonen är även känd för sina konstböcker; unika konstverk gjorda i bokformat. Pärmarna är reliefaktiga och dekorerade med bark och näver, de kan också vara gjorda av sammet. Bilderna inne i böckerna följer samma tema och mönster som pärmen inviger en i. Det kan vara akvareller med träd, skugglika människofigurer och nostalgiska minnen. Jag fascineras av den intima aspekten i dessa böcker. Med finns subjektiva reseskildringar från Rom, Paris och Venedig. I en bok hittas avtryck av bränt ris. Vellonen har på ett abstraherande och fysiskt sätt låtit risets former tryckas av i boken.

Vad vill du förmedla med dina konstböcker?

– Jag har hållit på med konstböcker en lång tid. Fascinationen ligger i att man kan känna på dem, de öppnar upp sidor till intima landskap. Jag vill minnas att de allra första gjorde jag under en resa i Sydfrankrike 1984. En fransk konstnärs- och författargrupp gav mig inspirationen, konstbokskulturen var då inte ännu etablerad i Finland.

– Man kommer närmare målningsprocessen, samt mitt eget själslandskap. Teman som jag använder mig av i akvarellerna går igen i mina böcker, även om de är per definition mera fysiska.

Vellonen binder in böckerna själv för hand och de är mycket tidskrävande att skapa. Hon har experimenterat med många olika material så som aska, sand, trä och marmor och använder sig av papper som Hahnemüle tryckpapper, akvarellpapper och japanskt papper. Vellonen belyser att en bok bör ”läsas” och det krävs ett annat deltagande av betraktaren. Hennes sköra, drömlika konstböcker blir ofrånkomligt något av en resa in i måleriet, förutom slutprodukten är också själva målningsakten mera närvarande i dessa. Vellonen har ställt ut dessa konstböcker stort bland annat 1999 på Amos Andersons konstmuseum i Helsingfors. Böckerna har även vistas runt om i världen, bland annat i Rom 1998.

Vellonen har regelbundet deltagit i utställningar utomlands; bland annat på Institut Finlandais i Paris 2010 och 1999 på Luleå konstmuseum. Vellonen finns representerad i de flesta stora samlingar i Finland. 1997 erhöll hon Nordiska Akvarellsällskapets Winsor&Newton pris och 2004 Stina Krooks pris. Hon är medlem i Konstnärsgillet i Helsingfors och Målarförbundet. Vellonen har undervisat i akvarell på Aaltouniversitetet från och med 1990 till ifjol. Nu håller hon sommarverkstäder där.

Någon plats i världen som gjort ett alldeles särskilt intryck?

– Venedig är mitt favoritställe, dit vill jag ständigt återvända. Jag drömmer om att kunna bo där en längre tid då det inte är turistsäsong. Januariljuset är något alldeles speciellt där. Jag har målat under flera sessioner på Island och också dit hoppas jag få återvända. Jag hade en utställning med mina konstnärsböcker där på Nordens hus och i Akureyri 2004.

2017 deltog Vellonen i Mänttäs sommarutställning (nutidskonstbiennial, som ordnas i Mellersta Finland i konststaden Mänttä varje sommar, intill Serlachius-museerna). Hon överraskade med björkmålningar i stort format, skira skildringar av försommarens ljus innan trädens löv tar form.

– Jag målade min första björkmålning för en gruppställning i Visavuori 2016. Jag blev då så pass förtjust i Finlands nationalträd att jag började göra en stor serie för Mänttä-utställningen. Då var utställningstemat sommaren i sig. Jag gjorde även två skärmar av björkmålningarna som stod fritt på golvet. Dessa tedde sig helt annorlunda i rummet än de som hängde på väggarna.

– Målningarna var stora till formatet redan på grund av motivet i sig; stammar behöver längd och yviga kvistar bredd. I litet format skulle detta motiv ha tätt sig platt och förefallit likt illustrationer. Till planerna hör att fortsätta med björkmotivet och måla höstliga björkar. Det som fascinerar mig med björkar är en viss tjechovsk och feminin stämning som råder över dem.

Var hämtar du inspiration?

– Inspirationskällorna kommer plötsligt över mig och överraskar mig ofta. Det vara frågan om vardagliga saker: vinglas, bananer, ljus. Jag gillar rysk och japansk litteratur, men jag kan ändå inte påstå att mina målningar kan direkt relateras till det litterära. Jag lyssnar ofta på klassisk musik i min ateljé, sådant som passar just den stunden och sinnesstämningen.

Vart vill du ännu åka?

Jag åker antagligen också nästa år till Cité Internationale des Arts i Paris. Japan har fascinerat mig länge, jag har också studerat japanska, men ännu har jag inte besökt landet.

Vellonens starka intresse för den japanska kulturen yttrar sig också i hennes måleri. Hon är speciellt intresserad av att studera växlingen mellan ljus och skugga; det mörka existerar inte utan det ljusa. När jag står framför hennes skugglika små målningar kommer jag att tänka på den japanska författaren Junichiro Tanizakis essä *Till skuggornas lov* från 1930-talet som talar för skönheten i det japanska rummet som baserar sig på skuggors växlingar. Tanizaki framhåller det behagligt vilsamma och samtidigt fantasieggande och mystiska som finns i dunkel och mjuka skuggeffekter. I öst försöker man vara nöjd i vilken miljö som helst, ta emot saker så som de är. Tanizaki skildrar så vackert att ”för oss ligger inte skönheten i tingen utan i det mönster av skuggor, av ljus och mörker, som bildas mellan dem.” Detta står i kontrast till det skarpa ljus och den banala klarhet som kan tänkas vara typiskt för den västerländska kulturen, där allt skall vara ljust och skinande. Häri ligger Vellonens styrka, i att frångå det skarpa och renskinande. Hon påvisar att skymningens toner har en stor betydelse och tar avstånd från det alltför slutförda; materialens egenskaper skall få synas.

Camilla Granbacka

Publicerat i Akvarellen 3/2020.